

25 jaar Sterksel: verleden, heden en toekomst

Jan Voermans, PV

Iedereen heeft bij een jubileum de neiging om terug te kijken, om daarna met voldoening en vol vertrouwen en realiteitszin de toekomst tegemoet te treden. Dat geldt ook bij het **25-jarig** bestaan van het Varkensproefbedrijf "Zuid- en West-Nederland".

Het proefbedrijf heeft de afgelopen 25 jaar vele ontwikkelingen in gang gezet en nieuwe ideeën in bedrijfsverband gebouwd en getest. De betrokkenheid bij dit alles van toelevend bedrijfsleven en varkenshouders is altijd groot geweest.

In totaal zijn er **115** onderzoeksrapporten over het onderzoek in **Sterksel** gepubliceerd en hebben zo'n 100.000 bezoekers uit vooral eigen land het bedrijf bezocht. Maar ook in het buitenland is het proefbedrijf algemeen bekend. Er zijn reeds vele buitenlandse bezoekers naar **Sterksel** gereisd. De basis van dit succes ligt bij de vele innoverende initiatieven van bedrijfsleider Koos **Broekman** en de boerenbestuurders, en bij de onuitputtelijke energie van de medewerkers in Sterksel. Ook voor de toekomst is het proefbedrijf toegerust om vele onderzoeksopdrachten uit te voeren.

Het begin

Vanaf 1960 heeft de varkenshouderij in Nederland een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Van een neventak groeide het op veel bedrijven uit tot de belangrijkste inkomensbron. Noord-Brabant en Limburg liepen daarbij voorop. De capaciteit van het landbouwkundig onderzoek liep niet in de pas met deze ontwikkelingen. In 1965 zijn daarom de eerste contacten gelegd voor het stichten van varkensproefbedrijven in Nederland. Het bedrijfsleven, via de regionale standsorganisaties, was bij deze ontwikkelingen intensief betrokken. In december 1968 is door NCB en LLTB de Stichting Varkensproefbedrijf "Zuid-Nederland" opgericht, toen nog in de veronderstelling dat er vier proefbedrijven in Nederland zouden komen. Na 9 maanden is men daadwerkelijk begonnen met de bouw in Sterksel van een proefbedrijf voor 150 zeugen en 500 vleesvarkens. Koos Broekman was toen reeds de enthousiaste bedrijfsleider. De toenmalige minister van Landbouw en Visserij, ir. P. Lardinois heeft dit bedrijf op 28 september 1971 officieel geopend. Begin zeventiger jaren werd duidelijk dat vier proefbedrijven niet haalbaar waren. Het proefbedrijf werd uitgebreid en ook West-Nederland werd aan het werkterrein toegevoegd. Voor Noord- en Oost-Nederland is in die zelfde periode het proefbedrijf

in Raalte gebouwd.

Bestuurlijk werden de Varkensproefbedrijven geleid door praktizerende varkenshouders, aangewezen door de standsorganisaties. In 25 jaren heeft de stichting slechts drie voorzitters gekend: F. Mikkers, W.C. van Hoof en de huidige voorzitter F.J.M. Vrenken. Deze bestuurders lieten zich bijstaan door adviseurs uit Gezondheidsdiensten en het toenmalige Consulentenschap in Algemene Dienst voor de Varkenshouderij in Utrecht. Secretariële ondersteuning werd verleend door de Consulent voor de Varkens- en Pluimveehouderij in Tilburg. Deze bestuurders zorgden met de bedrijfsleider voor aantrekkelijke onderzoeksprojecten, waar de varkenshouders gretig op af kwamen. Sterksel heeft met name in de beginjaren bewezen dat met beperkte budgetten veel kon worden bereikt. Budgetten die volgens de formule 50-40-10 bijeen werden gebracht. Dit betekent dat het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 50%, het Productschap voor Vee en Vlees 40% en de regionale standsorganisaties 10% van de onderzoekskosten voor hun rekening namen. Dat het toeleverende bedrijfsleven in Sterksel voor scherpere prijzen wil leveren dan elders heeft zeer beslist bijgedragen aan de armslag van het proefbedrijf. Het gaat daarbij echter niet alleen om de kosten, maar vooral om de betrokkenheid bij nieuwe ontwikkelingen.

De ontwikkelingen

In de periode 1971-1996 zijn niet alleen de varkensbedrijven ontwikkeld van varkenshouderij als neventak tot soms internationale ondernemingen. Ook de directe omgeving van de varkenshouder is drastisch veranderd. Markante verschuivingen zijn de reorganisatie van de voorlichtingsdiensten, de komst van het Proefstation voor de Varkenshouderij, de reorganisatie van de Gezondheidsdiensten, de concentraties van KI en Stamboeken en de fusies bij de (regionale) standsorganisaties. Onafhankelijk hiervan hebben de automatisering en de elektronica zich gemanifesteerd en zich een plaats veroverd op de varkensbedrijven. Het proefbedrijf in Sterksel heeft hier nadrukkelijk mee te maken. Vooral met betrekking tot de technische ontwikkelingen op het gebied van huisvesting, klimaatbeheersing en voeding heeft Sterksel een leidende rol vervuld. Dit betekende wel dat men op het bedrijf altijd wel ergens een afdeling aan het verbouwen was. Eind tachtiger jaren was een grondige renovatie van het bedrijf nodig. De financiers waren bereid om in 1987 en 1988 totaal ruim f 800.000,- extra beschikbaar te stellen om het bedrijf te renoveren en geschikt te maken voor het onderzoek van actuele

problemen. Nieuw waren toen de frequente mestafvoer via riolering naar centrale afgesloten mestopslag buiten de stal, poliklinische kraamhokken, groepshuisvesting voor dragende zeugen en grote groepen gespeende biggen. Tijdens de heropening door de toenmalige minister van Landbouw en Visserij, ir. G.J.M. Braks op 14 september 1989 was het bedrijf weer up-to-date. Tijdens de toen georganiseerde open week trokken 17.000 bezoekers naar de Vlaamseweg in Sterksel. De ontwikkelingen zijn daarna doorgegaan,

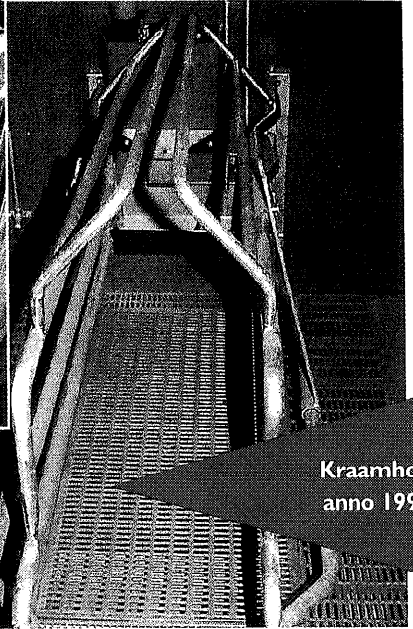
Het kader bij dit artikel laat een overzicht zien van herkenbare ontwikkelingen waarbij het onderzoek in Sterksel vanaf het begin intensief betrokken is geweest. Naast zo'n succesreeks mag ook opgemerkt worden dat het praktijkonderzoek bepaalde in gang gezette ontwikkelingen heeft geremd en daarmee mis-investeringen op grotere schaal heeft voorkomen. Maar het gaat lang niet altijd om het wel of niet voor de praktijk aantrekkelijk zijn, maar om het zoeken naar combinaties van uitrustingen waardoor een beter systeem ontstaat. De moderne kraamhokken zijn daarvan een sprekend voorbeeld. Ook organisatorisch is er veel veranderd tijdens de afgelopen 25 jaar. In de beginjaren werd het onderzoeksprogt-amma met name vastgesteld door de ►

De heropening van het Varkensproefbedrijf in 1989 door de toenmalige minister van Landbouw en Visserij ir. G.J.M. Braks

Kraamhok
anno
1971

Kraamhok
anno 1996

1978: Bedrijfsleider-onderzoeker: een gecombineerde functie

De eerste zeugenstal; er is toch veel veranderd

Steeds volop belangstelling voor de open dagen

proevencommissie en de bedrijfsleider, die een adviserende taak naar het bestuur hadden. Door de komst van het Proefstation voor de Varkenshouderij in 1986 is niet alleen de onderzoeklocapaciteit sterk toegenomen, maar kreeg ook het onderzoeksprogramma een landelijk karakter. Doordat in diezelfde periode het milieu-onderzoek landelijk een extra financiële injectie kreeg is het aantal proeven in Sterksel sterk uitgebreid. Door dit alles is er sindsdien op het proefbedrijf te Sterksel veel werk verzet ten behoeve van het milieu. Economisch aantrekkelijke Groen Label-stallen zijn door het Praktijkonderzoek ontwikkeld, gebouwd en gemeten. Sprekende voorbeelden daarvan zijn de gt-upstal voor dragende zeugen, het mest-waterkanaal in de kraamstallen en het optimaal uitgevoerde biggenhok. De praktijk profiteert daar nu van. Een goedkope oplossing voor de vleesvarkens lijkt in het verschiet te liggen.

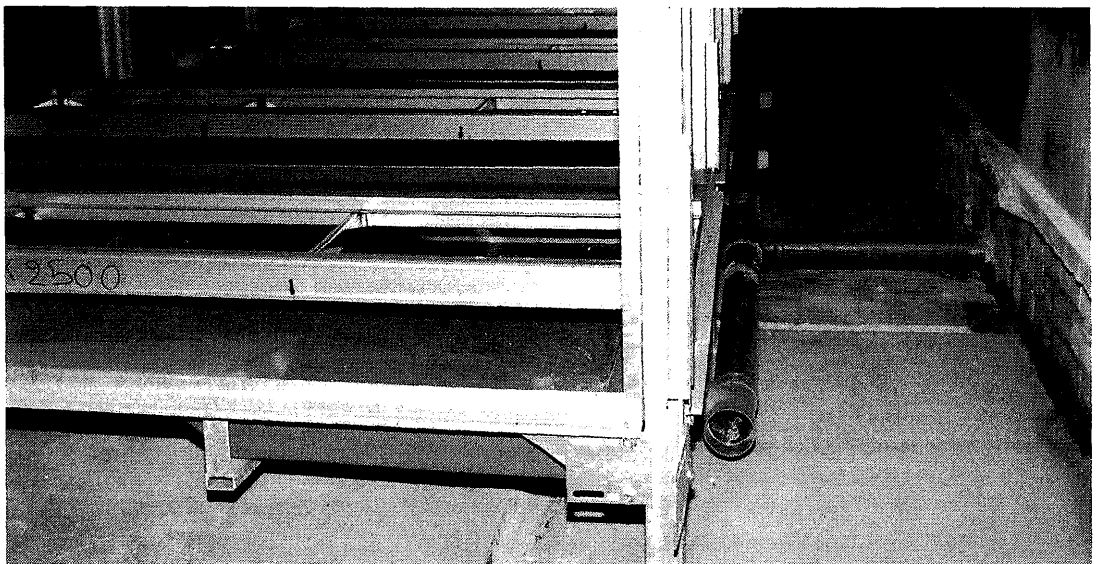
Bestuurlijk is er ook veel veranderd. Het proefbedrijf is nu een integraal onderdeel van de landelijke organisatie voor Praktijkonderzoek Varkenshouderij, waartoe ook het proefbedrijf in Raalte en het Proefstation in Rosmalen behoren. Secretariële ondersteuning van het bestuur in Sterksel wordt door het Proefstation in Rosmalen geleverd en vanuit de regio Zuid- en West-Nederland worden twee bestuursposten bezet in de landelijke organisatie. De beheers-

matige verantwoordelijkheid van de proefbedrijven is sinds 1994 verlegd naar dit landelijke bestuur.

Heden

Een aantal afdelingen van het Varkensproefbedrijf is recentelijk nog drastisch aangepast. Aanpassen in Sterksel betekent moderniseren: toepassen van nieuwe technieken om daarmee vooruitlopend op de praktijk gegevens te verzamelen over de technische en economische haalbaarheid. Vermeldenswaardig daarbij is allereerst de APF-stal. Meer informatie over deze stal staat afzonderlijk in dit nummer vermeld. Het Praktijkonderzoek gaat onderzoek naar de verbetering van de gezondheid van de varkensstapel intensiveren. Varkenshouders zullen in de toekomst de gezondheid van het varken moeten kunnen garanderen om verzekerd te blijven van een afzet op de Europese markt. In dit nieuwe onderzoeksprogramma zijn ook Raalte en Rosmalen betrokken en wordt samengewerkt met de Gezondheidsdiensten en ID-DLO.

Op het terrein van het milieu wordt ernaar gestreefd om stalsystemen met lage emissies te ontwikkelen en te testen. Lage emissies zijn niet alleen goed voor het milieu, maar ook voor de verzorgers en hun dieren. In nieuwe opstellingen blijft de mest

De I-TEK mestpan in kraamhokken

niet meer in de stal maar wordt in bakken opgevangen en rechtstreeks naar buiten afgevoerd.

Voerautomatisering voor zowel gewoon mengvoer als voor natte bijproducten, verstrekt als brij of via de nippel, is op het bedrijf aanwezig. Aan alle diercategorieën kan zowel droogvoer als brijvoer verstrekt worden. Dit is een nieuw onderzoeksprogramma, waarvan de komende jaren de uitkomsten worden verwacht.

In 25 jaar zijn er 115 onderzoeksverslagen van het onderzoek te Sterksel verschenen. Ongeveer honderd landbouwkundigen hebben tijdens hun opleiding ervaringen opgedaan met het Praktijkonderzoek Varkenshouderij via een stage in Sterksel. Daardoor is er een groot relatienetwerk ontstaan. Binnenkort wordt de 100.000-ste bezoeker op het proefbedrijf verwacht.

Toekomst

Innovaties blijven een noodzakelijke voorwaarde op een open internationale markt. De Nederlandse varkenshouderij heeft bewezen een wezenlijke bijdrage te kunnen leveren aan onze nationale han-

delsbalans. Bovendien heeft de intensieve veehouderij aantoonbaar bijgedragen aan de ontwikkeling van het platteland in de van oudsher als arm bekend staande zandgebieden. Regionaal is de varkenshouderij van groot belang. De structuur van de Nederlandse vatlicenshouderij is duidelijk bezig met een schaalvergroting. Dat geldt voor de varkensbedrijven en het daarmee verband houdende bedrijfsleven en roept nieuwe vragen op.

Nederland heeft de afgelopen 25 jaren een organisatie opgebouwd voor het Praktijkonderzoek Varkenshouderij, die in staat is om deze noodzakelijke innovaties te stimuleren en te sturen. Het onderzoek speelt in op vragen zowel vanuit het bedrijfsleven als vanuit het (overheids)beleid.

Organisatorisch zullen aanpassingen nodig blijven om de onderzoekstaken zo efficiënt mogelijk uit te voeren. De betrokkenheid vanuit de doelgroep mag daarbij nooit uit het oog worden verloren. Het Varkensproefbedrijf "Zuid- en West-Nederland" is op haar zware en verantwoordelijke taak berekend. De bestuurders en alle medewerkers van het Praktijkonderzoek Varkenshouderij zijn gemotiveerd gericht op de toekomst. ■

Markante ontwikkelingen in de varkenshouderij, waarbij het Varkensproefbedrijf te Sterksel een aanwijsbare rol heeft gespeeld:

70-er jaren: - dwarsopstelling met indirecte luchtinlaat via de centrale gang

- kraamhokken met schuine opstelling en metalen roosters
- halfroostervloeren voor vleesvarkens met bolle dichte vloeren
- zeugendouche
- metalen driekantroosters
- zelfvoederingsbakken kraamzeugen

80-er jaren: - brijbakken

- volumedoseerders zeugenhouderij
- luchtaanvoet-systemen: grondbuizen, ventilatieplafonds
- rioleringsystemen ten behoeve van het frequent uitmesten en mestopslag buiten de stal
- mestspoelen
- multifasenvoeding
- grote koppels biggen

90-er jaren: - verbeteringen kraamhokken

- grupstal voor dragende zeugen
- goedkope Groen Label-stallen voor gespeende biggen, kraamzeugen en dragende zeugen
- effect multifasenvoeding op ammoniakemissie
- APF-stal